

proti nebu. Tukaj že je krasna spomlad, in prišli ž njo so lepi, božji dnevi; delo je povsod začeto, in že pesmice donijo. In sredi spomladanskega šuma, sredi prirode oživiljene na bele roke so Vam „Kresnice“ prletele.

Neznani pesnik tukaj priporoča jih sestricam; spel jih Vam je trem in Vam v skrb jih daja zdaj. Ljubkajte in milkajte, pevajte jih z milim srcem, varujte jih vsake zlobe, ker bratove so te sirote. Pesem, katero bratec poje, mila je sestrični duši; materinski glas razlega se v pesmi; — kdo bi ne čul tega glasa?

I.

Postanje.

Kadar na sv. Ivana predvečer plamen buskne skoz grmado in suhe veje prešine, skačejo v kviško iskricice iz kresa. Takrat oživijo te iskricice, z neba povračujejo se in o mraku po vrzeljah lesketajo kot zvezdice krilate. Divno pač je pogledati svetljenje neprestano, kadar letni mrak napoči; srce se raduje.

Ravno tako gori mu v prsih in na veke ne ugasne to plamtenje, iskre pa, ki skačejo iz njega proti nebu, moji so izdihljeji. In to plamtenje, te iskre, kadar je tvoj pesnik vzdihal po vilinskem čarovanju, v pesmi so se spremenile.

Tako, milo jagnje moje, postale so ti te kresnice: naj bi bile tvoje radovanje in naj rodu blesketajo!

II.

Dragini dvori.

Po poti med jablani ide se k dvoru moje drage. Iz oken belega dvora kapela vidi se in Klek. Po dvorišči se šopirijo med živadjo pavni, po ribnjaku labud plava in iz vode se ribice blesketajo. Bister potok tū šumlja in vodo meče vodometa, pihlja vetrič blagi tod in trepetnikov list trepeče. Tam na strani je visoka stena, katero krasni log obdaja, okrog razširja se zeleno polje in povsod se vijejo stezice. Okoli dvora — samo cvetje; bršljan mota se po stebrih, tū si slavček gnjezdo spleta, — vse lepota, vse krasota!

Tukaj draga moja devojuje; priroda se ji prilega; njen duh ti lepota je podoben in po prirodi se žlahti srce njeno.

III.

Moja želja.

Slavček tū si gnjezdo spleta v grmičku krasne rože, in draga moja se tod spreha, ko dnevu ugasne luč. In na večer, kadar duša sama — duša vsaka, kadar izdihuje, takrat slavček najkrepkejši peva in rožice duha najprijetniše diši. Iz grmička tega srečnega se moji zlati pod oknom pev razlega in razlivajo dišave, dokler traja letna noč. Kaj milejši je od rožnega miloduha, povejte, in čegavo petje mami tako uha?

Oj, da bi slavček bil vsaj eno jasno noč, da bi s pesmicami začaral jo in razkril ji tajnosti srca!

Oj, divnim tem glasovom da bi moje pesmi le podobne bile, da bi tako moje tuge in nadloge poslavile moj premili dom!

IV.

Slika in prilika.

V sobi moje drage je marmorno podnožje, in nad klečalom visi bogata in krasna slika matere Božje. Draga majka divna pač je in preblaga, preponižna, nježna in premila tam s sinkom svojim — delo roke Rafaela.

Iz njenih milostnih oči si sije ljubezen materinska, ljubezen prava, ljubezen živa, ki vse trpljenje zmaga. In žrtvuje mati pri detetu se, mnogo trpljenja trpeča, bogorodni plamen redi v sebi, in svetu goji Odrešenika.

O tej oliki in priliki draga duša svojo prilikuje in pri tem žrtveniku klečeča veličanstvo Božje slavi. O praznikih semkaj vence deva; tukaj rada samotuje in po izgledu maternem za narod k Bogu moli.

V.

Ona sama.

Očes je črnih in živih, s kterimi je očarala me, in kadar se ognjeno na me ozre, srce me zaboli. Lasé pa ima črne in obilne, s kakoršnjimi se le vila kinča; do pet ji segajo in ž njimi um mi omamila je. Črnooka je in belolična, ustnic pa rožnatih, rožica bi jim živa bila slika, ko bi v snegu mogla cvesti

Še nekaj o besedica an in ni.

Ko sem lansko leto pisal o členkih (partikulah), trdil sem zastran besedice an, da je sestavljena iz členkov a in no. Po daljšem preiskavanju in mišljenju se zdaj ne bi upal več tega za gotovo reči, marveč se mi dozdeva, da je ta besedica sam goli staroslovenski nъ (нъ), nastavši s tem, da je od zadaj stoječi ploglasnik stopil spred (ъn), kakor v besedah erja, erž nam. reja, rež; ter da se je v nekterih krajih, kjer je taka navada, spremenil v a, kakor v besedah: lagek, danes nam. lègek, dènes. Jaz to sodim po tem, ker nekod rabijo èn (ъn) drugod pa an, brez razločka v pomenu. Vrh tega nisem slišal, da bi se govorilo ano ali anъ; ampak vedno samo čisti kratki àn, kar ne bi bilo, da je ta besedica, kakor na pr. ino, sestavljena.

Zdaj še nekaj zastran rabe in pomena.

Kar sem jaz izkusil, je ta besedica v navadi tako po Gorenskem, kakor na Dolenskem in med Belimi Kranjci, samo kar se po Gorenskem (pa tudi nekod po Dolenskem) izgovarja le ploglasno (èn); na Dolenskem in med Belimi Kranjci pa àn.

Jaz sem slišal an govoriti ljudi iz Mokronoškega, Žužemberškega, Ložkega, Ribniškega, Črnomaljskega in Kočevskega okraja; èn pa doma na Gorenskem, to je, v Podgorji, potem ljudi Zatiške okolice.

Rabi pa ta besedica, kakor naše sestavljeno ampak, in iztočnih ter južnih Slovencev nego, kadar stavek se stavkom mejimo. Na priliko: „Jaz bi mu posodil, n' to je, da ne vem, kadaj mi vrne.“ Če nečeš drugače, ženi se, n' to ti povem, mene potlej ne bo več pod tvojo streho.“ „Vi se tega človeka bojite, n' obljudim, da vam nič ne stori.“ „Ne silite me več, n' t' veste (an tè), da ne morem.“ „Rad ti dam, n' to te prosim, pametno ravnaj.“ „V nižini je pozebilo, an pri vrhu ne.“ „V mraku mi je šel jemat, an češ, da ne bom vedel.“ „Vsega ima dosti, an kar ni zdrav.“ „Nimam več živinčet, an troje.“

Posebno navadna je ta besedica v izreku: „an samo to, kar (da)“, v pomenu nemškega: „ausser, nur — dass.“ Na priliko: „Vsega imamo, an samo kar nismo zdravi.“

Al ker je ta besedica tako slabega glasú, zgodi se, da je večkrat niti ne slišimo, ter ostaja le: sam o kar, ali goli: kar.

Okoli Ribnice in Lašč govore še celó kà namesti kar. Na priliko: „Ni tako slaba letos, kà dnarja ni“ nam. „an samo to je, kar dnarja ni.“

Tako je tudi v izreki: „kar pojdi!“ nam. „nič drugega, an kar pojdi.“ Po hrvaško-srbski je: „nego idi!“

Beli Kranjci, kadar hotè kaj izneti, govore van. Na priliko: „Vsi so prišli, van ti ne.“ „Nikogar nisem videl, van tebe.“ „Nijeden ne zná šteti (brati), van jaz.“

Ali tudi besedica van po moji misli ni drugo, ko an, ki je dobil spredaj v zavolj zeva ali hiata, kakor

govorimo vogel namesti ogel; a ni isto, kar izvan (zunaj, razun), kakor trdijo hrvaški slovničarji.

Da se nam je besedica an (èn, n'), ki je tako korenito slovanska, ter je rabila staremu Slovincu, in še dandanašnji rabi vsem drugim Slovanom, izgubila iz knjižnega jezika, krivo je, menim, to, da je sirota po Gorenskem, odkoder je bilo največ pisateljev domá, po večem jako slabega glasú, ter pisatelji niso vedili, kako bi jo zapisali.

Taka se je dozda godila tudi drugi besedici, o kateri sem se namenil danes govoriti, namreč besedici ni (niti). Tudi ona je v navadi po gornjem in dolnjem Kranjskem; ali ker je zelo nema, — zakaj njen i je ostro-kratek, ter se izgovarja pogloblasno, kakor v besedah: nít-i; bít-a — mislimo, da je nimamo več, ter jo v pisanji zamenjujemo z veznico in. Al v narodu to ni tako.

Mi pišemo na pr.: „In konca in kraja ga ni.“ „Kratko in malo ne.“ „Malo in dosti ne.“ „Nisem bil in ne bom.“ Narod pa, ki od pisanja nič ne vé, tukaj ne govori in, ki bi se v njegovih ustih glasil: jín, ampak pogloblasni n' (nъ), kar je pravi staroslovenski ni. Mi bi toraj po pravi narodni govorici morali pisati: „Ni konca, ni kraja ga ni.“ „Kratko, ni malo ne.“ „Nisem bil, ni ne bom.“

Ravno tako nemo se izgovarja po Kranjskem niti, namreč: n' t'. Jaz sem slišal človeka iz Bohinja, ki je rekel: „V seno se je zakopala (dekla), pa se ne oglasi, niti (izreci: n' t') neče vèn.“

Slovenščina in slovanščina sploh rabi to nikavnico, kadar veže več nikavnih stavkov; in pomina vredno je, da se v slovenščini brez obzira na ni ali niti k dopovedku ali predikatu še vselej postavlja nikavnica ne, po čemur se slovenščina loči od latinščine in nemščine. Tedaj: „ni konca, ni kraja ga ni“; „nisem bil, ni ne bom“; ne pa: „ni konca, ni kraja ga je“; „nisem bil, ni bom.“ Ravno tako: „Nisem ga vidil, ni poznam ga.“

Zatoraj tudi mislim, da je naš knjižni: ne — ne nastal iz: ni ne — ni ne ali niti ne — s tem, da je po jambiškem ritmu naglasna teža padala na ne, ter se je pogloblasni ni ali niti spredaj odbrusil, kakor imamo: sèm, šè, žé nam. jesèm, ješè, užé.

Podajam tedaj te svoje zvedbe blagovoljnim bravcem na prevdarek ter mislim, da besedama an in ni (niti), ker ste v narodu našem od nekda domači, ker ste nam potrebni ter nas tudi edinite z drugimi Slovani, mesta v našem pisanji ne smemo dalje kratiti. Zastran besedice ni menim celó, da nam je dolžnost, popraviti našo dosedanjo napačno ter neslovansko pisavo, ki smo pisaje in nam. ni grešili na pravo narodno govorico.

Ako bi pri veznici ni utegnili nastati pomota z glagolom nî (od nisem), naj se jej dá ostrokiatki naglas: nî.

Podgorski.

Slovensko slovstvo.

* *Zlati vek ali spominica na čast ss. Hermagoru in Fortunatu, sv. Nikolaju in ss. Cirilu in Metodu.* Založili dr. A. Čebašek, L. Jeran, A. Lésar, J. Marn in dr. L. Vončina. V Ljubljani natisnil Jož. Blaznik 1863.

Spominsko leto 1863! svojemu koncu se bližal. Plodoviti so nam Slovincem bili tvoji nogradi in žitne polja. Toda tudi polje našega domačega slovstva rodilo je toliko lepo pisanih slovenskih cvetlic, kolikor dosedaj menda maloktero ali celó še nobeno leto. Tù sem spada krasna knjiga pod ravno omenjenim naslovom, kateri blagi namen je, kakor predgovor njen pravi, da lepo sklepa slovansko 1000letnico s slovensko

1800- in kranjsko 400letnico in prevažnim tem dogodbam stavi spominek na veke. Daljni namen, ki ga izdatelji sklepajo ž njo, je pa tudi, da se, ako se knjiga kmali razprodá, vstanovi letnik, ki se vé, da pod drugim imenom, bi izhajal v središči slovenstva, v beli Ljubljani. Da se spolnijo blagi ti nameni, gotovo napočila je Slovanom zlata dôba ali zlati vek, čegar zarja le so sedanji časi. Da nam kmali dojdeš!

Da so pa spisi prevažne te knjige tudi pripravní doseči blage svoje namene, porok so nam že pisatelji in izdatelji sami, v učenosti sploh in v jeziku sposobni možje, katerih imena na dolgo in široko slovó. *) Iz njene obsega bodo častiti naši braveci sami spoznali resnico, toraj ga z imeni vrlih pisateljev lesem pristavimo.

V prvem, to je, verstvenem delu nahajamo sledeče spise:

Začetki kršanstva na Slovenskem 1) pri prvotnih stanovavcih, 2) pri novih slovenskih naselnikih (*Hicinger*). Iz cerkvene zgodovine kranjske zemlje: 1) škofje nekdanje Emone, 2) kranjski nad diakoni v srednjih časih (*Hicinger*). — Ljubljanske škofje 1) vstanovitev, in 2) mnoge dosedanje spremembe (*Lésar*). — O prvem stolnem mestu Metodovem (*Terstenjak*). — Sv. Klemen rimski papež med Sloveni (*Jeran*). — Razkolništvo izhodnje cerkve v svojem začetku, razvitku in današnjem stanju (*dr. Vončina*). — Verski razločki med staroversko ali pravoslavno in edino pravo rimsko-katoliško cerkvijo (*dr. Čebašek*). — Dve vojski 1) bratovščina ss. Cirila in Metoda, 2) bratovščina ss. Hermagora in Fortunata (*Marn*). — Dvoje kristjanskih vojakov (*Kovačič*). — Triglav Balkanu, pesem (*Lotrič*). — V družem, to je, slovstvenem delu pa spise: Poezija v kršanstvu, pesem (*Okiški*). — Sveto pismo in slovensko slovstvo (*Marn*). — Staroslovenščina. Predgovor. 1) Slovenščina obredni jezik, 2) Glagolica in Cirilica, 3) knjige (*Ladislav Horvat*). — Nestor rusko-slovenski letopisec (*Marn*). — Jezik vseslovanski — Pis najprosteji — Glas najslajši, dobrovoljka. (*Hladnik*.)

Po vsem tem „Novice“ svoje priporočilo sklepaje veselega srca vskliknejo: Evo, slovenski, pa tudi vës slovanski svet! ta spominica ti je pretehtna knjiga, ki se pač najbolj hvali sama. Želeti je, da bi prišla ta spomenica vsem Slovanom v roke vzlasti pa še bratom našim po rodu, pa ne po veri, to je Slovanom pravoslavnim, da izvejo, kaj mi mislimo in želimo, pa nam povejo tudi oni svoje misli. Kdor se v prijazen dogovor spusti, je že na pol poti porazumljenja. — Tisk Blaznikov je izvrsten.

* V J. R. Milicevi tiskarnici je prišla ravnokar na svitlo prav kratkočasna povest pod naslovom „Marija naša pomočnica. Povest za mlade in odrasčene ljudi.“ V tej povesti je sreča v mnogih nesrečah nekega vrlega mladenča, ki je križem po svetu potoval in mnogo doživel, tako mikavno popisana, da je, porok smo mu, nihče iz rok ne dá, preden cele ne prebere.

* Na „Valenštajnov tabor“ se je oglasilo dosti naročnikov in že bi ga bil dal v tiskarnico, al ker sem za gotovo zvedel, da je tû pa tam nabranih še obilo naročnikov, katerih še nimam v rokah, zato sem do sedaj čakal. Prosim lepo, naj mi hitro oznani vsakdo, kdor ima še kaj naročnikov, njihovo število, da morem določiti broj iztisov. Prepoznam naročnikom bi ne mogel vstreči. Prevod sem že poslal v Ljubljano, kjer se jame kmalo tiskati.

V Trstu.

Fr. Cegnar.

* Drugi zvezek slovenskih pesem pod naslovom „Glasi Gorenski“, ki jih izdaja g. Andrej Vavken, učenik v Cerkljah na Gorenskem, je prišel ravnokar v ličnem natisu Miličevem na svetlo. „Kmet“, „Na goro“, „God enakopravnosti“, „Pozdrav“, „Moj dom“, „Poziv Gorencem“, „V 40. listu“, „Lovska“ so zapopadek 2.

*) Iz Štajarskega smo iz veljavnih rok prejeli pretres posamnih spisov „Spomenice“, ki jih „Novice“ prinesó drugi pot.